

Šī lapa izdrukāta no DELFI portāla
Adrese: <http://www.delfi.lv/archive/print.php?id=38812939>

Agnese Bičevska: Mikrouzņēmuma nodoklis – vai mazs cinītis gāzīs lielo vezumu? [\(56\)](#)

31. maijs 2011 00:45

[Palielināt foto](#)

Foto: morgueFile

Mikrouzņēmumus var salīdzināt ar skudru pūzni. It kā katra skudra pati par sevi ir sīka un neievērojama, pat neskatoties uz to, ka spēj panest trīsdesmit reižu lielāku smagumu par pašas svaru. Tomēr skudru pūznī mīt vairāki miljoni skudru, tāpēc kopā tās ir spēks, ar kuru jārēķinās. Aptuveni 90% no visiem Eiropas uzņēmumiem ir mikrouzņēmumi, un tie nodrošina 53% no visām darba vietām (1). Latvijā situācija ir līdzīga. Atbilstoši Ekonomikas ministrijas aprēķiniem 2009. gadā par mikrouzņēmumiem bija uzskatāmi 82.6% (2) no 71 000 Uzņēmumu reģistrā reģistrētajiem aktīvajiem uzņēmumiem (neskaitot zemnieku un zvejnieku saimniecības un pašnodarbinātās personas, kuras veic saimniecisko darbību). Šis īpatsvars, visticamāk, ir audzis.

Ņemot vērā milzīgo mikrouzņēmumu ietekmi uz tautsaimniecību, Eiropā mazo un vidējo uzņēmumu attīstības veicināšana izvirzīta par vienu no prioritātēm. Kopš 2008. gada Eiropas Komisija un ES dalībvalstis Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akta ietvaros īstenoja pasākumus, lai mazinātu administratīvo slogu, atvieglotu piekļuvi finansējumam un atbalstītu uzņēmumu ienākšanu jaunos tirgos. Arī Latvijā pēdējos gados nākuši klāt vairāki jaunumi un uzlabojumi šajā jomā, gan samazinot uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, gan veicinot mirkokredītu izsniegšanu, gan ieviešot patentmaksu (galvenokārt amatniecības pakalpojumos), gan atvieglot grāmatvedības kārtošānu un nodrošinot mikrouzņēmumus ar bezmaksas grāmatvedības programmu, gan izveidojot jauno mikrouzņēmumu nodokli.

2010. gadā Latvijā ieviestā mikrouzņēmumu nodokļa mērķis bija veicināt jaunu uzņēmumu, jo īpaši ģimenes uzņēmumu, veidošanos, mazināt birokrātisko slogu un komercdarbības uzsākšanas izmaksas un nodrošināt pievilcīgāku pamatu pārejai uz legālo ekonomiku. Šāda ekonomisko aktivitāti veicinoša instrumenta aktualitāte augstā bezdarba līmeņa apstākļos ir nenoliedzama. Bet vai šis jaunais instruments sasniedza savu mērķi, un kāda ir līdzšinējā pieredze?

Īsi atgādināšu, kas par "zvēru" ir jaunais mikrouzņēmuma nodoklis. Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju statusu var iegūt mazi uzņēmumi ar nelielu apgrozījumu, darbinieku skaitu un algu. Tas var būt individuālais komersants, zvejnieku saimniecība un zemnieku saimniecība un SIA (t.sk. mazkapitāla), kas atbilst šādiem kritērijiem: uzņēmuma apgrozījums gadā nepārsniedz 70 tūkst. latu; darbinieku skaits ir ne vairāk kā pieci; darbinieku algas nav lielākas par 500 latiem mēnesī. Mikrouzņēmuma nodokļa likme ir 9% no apgrozījuma. Ja kāds no iepriekš minētajiem kritērijiem tiek pārsniegts, tad nodokļa likme pieaug.

Mikrouzņēmumu nodokļa maksāšana ir izdevīgāka uzņēmumiem, kuriem ir nelielas saimnieciskās darbības izmaksas - izdevumi par izejvielām, iepakojumu utt., neskaitot algas, jo minētie 9% maksājami no apgrozījuma, nevis peļņas. Šis nodoklis "aizvieto" uzņēmuma ienākuma nodokli, iedzīvotāju ienākuma nodokli, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu. Jāpiebilst, ka šis nodoklis neaizvieto pievienotās vērtības nodokli vai citus patēriņa nodokļus.

Mikrouzņēmumu nodokļa maksāšanu jaunie uzņēmēji varēja uzsākt no 2010. gada septembra, bet esošie uz to pāriet - šogad (esoši uzņēmumi var kļūt par mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju, noslēdzot kārtējā gada bilanci, ar nākamā taksācijas gada 1. janvāri). Atbilstoši VID datiem 2010. gadā mikrouzņēmumu nodokļa maksājumiem tika reģistrēti 2733 jaundibinātu uzņēmumu, vēl 4427 jau eksistējošu uzņēmumu pieteicās maksāt mikronodokli no 2011. gada 1. janvāra. Šī gada 1. ceturksnī tika saņemti vēl 2.9 tūkst. fizisku un juridisku personu pieteikumi mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusa iegūšanai. Kopumā 2011. gada 5. maijā to personu skaits, kas maksā jauno mikrouzņēmumu nodokli, bija 11 110, no kuriem 50% ir jaundibināti uzņēmumi.

Tā kā mikrouzņēmuma "griesti" ir atkarīgi no apgrozījuma un izdevīgāki uzņēmumiem ar minimāliem saimnieciskās darbības izdevumiem (vai augstu rentabilitāti), tad mikrouzņēmumi ir koncentrēti pakalpojumu sfērā un nozarēs, kurās dominē mazie uzņēmumi - lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zvejniecībā, viesnīcu un restorānu nozarē, pārējo pakalpojumu segmentā (skaistumkopšanas saloni, frizētavas, remontdarbnīcas).

Sākotnēji, kad mikrouzņēmumu nodokļa maksāšanu varēja izvēlēties tikai jaundibinātie uzņēmumi, ieņēmumi no šā nodokļa bija nelieli - par 2010. gada saimniecisko darbību tika iekasēti kopumā nedaudz vairāk kā pusmiljons latu. Taču šī gada aprīlī, maksājot par 2011. gada 1. ceturksni, tika iekasēti jau 1.3 miljoni latu. Samērojot ar valsts budžetu, fiskālā ietekme vērtējama kā niecīga (t.i., 0.15% no 1. ceturkšņa kopējiem nodokļu ieņēmumiem), turklāt šie ieņēmumi labākajā gadījumā kompensē tikai iekasēto nodokļu samazinājumu no esošajiem uzņēmumiem. Tomēr nav tik bēdīgi, kā izskatās.

Lai gan valsts budžeta "cauruma lāpīšanā", vismaz īstermiņā, mikrouzņēmumu nodoklis nepalīdzēs, tomēr tā ietekme uz tautsaimniecību ir pozitīva. Te vēlos nošķirt **trīs šī nodokļa maksātāju grupas**.

- Jaundibināti uzņēmumi, kuru rašanos (ne pārveidi vai sadali) ir stimulējis nodokļu maksāšanas režīms, t.sk. salīdzinoši mazāks nodokļa maksājums. Šo uzņēmumu darbība rada jaunas preces un pakalpojumus, jaunu pievienoto vērtību, līdz ar to ietekme kā uz IKP, tā uz valsts budžetu ir pozitīva. Jaundibinātie uzņēmumi palielina konkurenci, tādējādi tiem ir arī cenu līmeni samazinoša ietekme.
- Esošiem uzņēmumiem, kuri jau atbilda mikronodokļa maksātāja statusam, šī bija iespēja samazināt nodokļu slogu vai pat legalizēties pelēkajā zonā strādājošajiem. Arī šīs grupas ietekme uz IKP kopumā ir pozitīva, jo uzņēmēju izdevumu optimizācija ļauj gūt lielākus ienākumus - var paplašināt ražošanu, kāpināt iekšzemes patēriņu. Lai gan zemākas nodokļu likmes kopumā samazina valsts budžeta līdzekļu iekasēšanu īstermiņā, tomēr kādu daļu no šī samazinājuma kompensēs tā uzņēmēju daļa, kas iepriekš darbojusies pelēkajā ekonomikā, bet vienkāršotā sistēmā veicinājusi to legalizāciju.
- Esoši uzņēmumi, kuri sadalījuši vai pārveidojuši savu struktūru, lai atbilstu mikronodokļa maksātāja statusam, tā samazinot nodokļu maksājumus. Piemēri var būt dažādi: a) lai iekļautos mikrouzņēmuma griestos, tiek atlaisti daži darbinieki vai daļa nodarbināti nelegāli, b) sadalot vienu esošo uzņēmumu uz diviem vai vairākiem mikrouzņēmumiem, c) darbiniekus reģistrējot kā mazkapitāla SIA un slēdzot ar viņiem uzņēmuma līgumus. Lai gan arī šajā gadījumā uzņēmumiem ir iespēja palielināt ienākumus līdzīgi kā iepriekšminētajai uzņēmumu daļai, tomēr šeit parādās papildu negatīvs aspekts - tā nav gluži godprātīga konkurence, un deformē tirgu līdzīgi kā pelēkā ekonomika. Neņemšos analizēt, cik tālu nodokļu shēmas šajā gadījumā ir legālas, te kompetentāk varētu komentēt nodokļu speciālisti. Piemēram, advokātu biroja "Sorainen Latvija" partneris Jānis Taukačs skaidro (<http://bit.ly/mkDTFk>), ka nodokļu optimizēšana (*avoidance*) un izvairīšanās (*evasion*) ir atšķirīgi termini un nodokļu tiesībās bieži darījuma ekonomiskā būtība ir svarīgāka par juridisko formu. Tātad juridiski korekti noformēti dokumenti nav pietiekams arguments, lai izslēgtu risku saņemt VID uzrēķinus. Iespējams, būtu vērts likumdevējiem sadarbībā ar nodokļu speciālistiem pēc iespējas ātrāk jau likumā iestrādāt mehānismus, kas mazinātu negodīgu shēmu veidošanu, lai visa sākotnēji labi iecerētā ideja nepārvērstos neskaitāmu tiesvedību virknē ar divtik lieliem tiesvedību izdevumiem kā uzņēmumiem, tā valstij.

Ilgtermiņa skatījumā iezīmējas papildu riski, tāpēc nākotnē, ja mikrouzņēmumu nodokļa popularitāte augs un tiem būs lielāka ietekme uz tautsaimniecību, iespējams, valsts atgriezīsies pie novērtējuma un diskusijas par mikronodokļa nepieciešamību šādā vai citā formā. Fundamentālākas izmaiņas gan labi veikt ne ātrāk kā pēc pāris gadiem, lai nevirotu nedrošības sajūtu par nodokļu politikas prognozējamību un neapstādinātu iezīmēto tendenci izešanai no ekonomikas pelēkās zonas.

Kādi ir ilgtermiņa riski?

*Samazinātais nodoklis nosaka zemākas iemaksas sociālajā budžetā, tātad mazinās arī tiesības saņemt attiecīgus sociālās apdrošināšanas pakalpojumus - pensijas, slimības, invaliditātes, bezdarba un maternitātes pabalstus. Ilgtermiņā tas var negatīvi ietekmēt iedzīvotāju veselību un demogrāfisko situāciju. Lai šo situāciju risinātu, pastāv iespēja veikt brīvprātīgas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, tomēr ģimenes plānošanas kontekstā tas jau darāms krietni laicīgi, jo darba ņēmējam vidējo apdrošināšanas iemaksu algu aprēķina par 12 kalendāro mēnešu periodu, kas beidzas divus mēnešus pirms tā mēneša, kurā sākas darbnespējas lapa sakarā ar grūtniecību.

*Tā kā šī nodokļa maksātāji ir mazi uzņēmumi ar nelielu apgrozījumu, darbinieku skaitu un algu, tie var būt vāji motivēti "augt lielākiem", kas ilgtermiņā var kavēt attīstību - gan no paplašināšanās, gan no pārejas uz zināšanu ietilpīgākām nozarēm aspekta: augstākas pievienotās vērtības ražošanai algas ierobežojums "līdz 500 latiem" var būt nepietiekams, arī nelielie, bet stabilie ienākumi, var demotivēt mainīt profesiju/nozari. Attiecīgi arī ekonomikas izaugsme ilgtermiņā var tikt kavēta. Tieši kavētās ilgtermiņa attīstības dēļ pasaulē pastāv diskusija par šāda tipa nodokļiem - daudzviet šādiem vienkāršotiem modeļiem nosaka to piemērošanas laika limitu, vai piemēro tos tikai noteiktu nozaru uzņēmumiem, piemēram, mazajiem viesu namiem un ēdināšanas uzņēmumiem.

Kopumā jāsecina - lai gan mikrouzņēmumu nodokļa ietekme uz tautsaimniecību šobrīd ir neliela un ietekme uz budžetu

ir neitrāla vai pat negatīva, tā ieviešana vērtējama kā veiksmīga. Tā ir mudinājusi uzsākt un legalizēt komercdarbību ne vienam vien Latvijas iedzīvotājam, kas augstā bezdarba apstākļos ir īpaši svarīgi. Atbildot uz virsraksta jautājumu - nē, mazais cinītis viens pats lielo vezumu neapgāzīs, bet, ja neliksi cinīti pie cinīša, pie izaugsmes netiksi!

Par to, kam ir izdevīgs mikrouzņēmumu nodoklis, kādi ir iespējamie ieguvumi un riski, uzzināsiet, noskatoties pētnieciskā seriāla "Naudas Zīmes" sēriju 31. maijā LTV-1 plkst. 22.45.

Реклама

Šis raksts ir izdrukāts no: <http://www.delfi.lv/archive/article.php?id=38812939>